

DOI No: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh355>

ORTAOKULDA DEMOKRASİ ALGILARI ÖLÇEĞİ: GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

Kemal DURUHAN*
Yasemin ERSÖZ

Özet

Bu çalışmanın amacı, ortaokul öğrencileri için “Ortaokulda Demokrasi Algılarını” belirlemeye yönelik geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirmektir. Bu amaca ulaşmak için çeşitli kaynaklar taranarak ve alandaki uzman kişilerle görüşülerek ölçek maddeleri hazırlanmıştır. Nicel araştırma yöntemlerinden tarama (survey) metodu ile Malatya ili merkezinde yer alan altı ortaokuldan 276 öğrenciye, 54 maddeden oluşan beşli likert tipi ölçme aracı uygulanmıştır. Örneklem alınırken, seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme metodu kullanılmış, farklı sosyo-ekonomik düzeylerdeki ortaokullarda ölçme aracı uygulanmıştır. Verilerin analizi için açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. Bu analizlerin sonucunda ölçeğin dört faktörlü bir yapıya sahip olduğu görülmüştür. Sonrasında doğrulayıcı faktör analizi yapılmış ve gerekli uyum iyiliği indeksleri elde edilmiştir. Ölçeği oluşturan boyutların güvenilirlik katsayılarının .807 ile .736 arasında değiştiği ve ölçeğin bütününe ilişkin Cronbach’s Alpha değerinin ise .872 olduğu anlaşılmıştır. Yapılan analizler sonucunda ölçek 20 maddelik olarak belirlenmiştir. Bu bulguların ölçeğin geçerliği ve güvenilirliği için tatmin edici kanıtlar olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: *Demokrasi Algıları, Ortaokul Öğrencileri, Ölçek Geliştirme, Geçerlik, Güvenirlilik.*

* Doç. Dr., İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü

Perceptions Of Democracy At Middle School Scale: Validity and Reliability Studies

Abstract

In this study it was aimed that to develop a valid and reliable “Perceptions of Democracy at Middle School Scale” (PDMSS) for middle school students (7.grade). For this aim by reviewing literature and taking some expert’s opinions, likert type scale developed consisting 54 items and applied to 276 students according to survey method. in this research, maximum variation sampling method which is a type of non-random sampling is used.The exploratory factor analysis (EFA) yielded a four-factor model and the goodness of fit indices produced by confirmatory factor analysis (CFA) confirmed the fit of the model to the data. Reliability of PDMSS also proved by Cronbach’s Alpha analyses, Cronbach’s Alpha values of four factors are between .807 and .736, and scale’s Cronbach’s Alpha value is .872. At the end of the analyze process, the scale has got 20 items. Thus, it was concluded that “Perceptions of Democracy at School Scale” (PDMSS) is a reliable and valid.

Key Words: *Perceptions of Democracy, Middle School Students, Developing a Scale, Validity, Reliability.*

1. GİRİŞ

Siyasi anlamda, halkın yönetimi seçmesi olarak tanımlanabilen demokrasi kavramı kendi içinde pek çok alt anlamı barındırmaktadır. Dewey’e göre (1903), modern yaşam demokrasi demektir. Demokrasi ise; bireyin kapasitesini kendi sorumluluklarını yerine getirebilmek için, baskı altında kalmaksızın özgürce kullanabilmesidir. Başka bir tarife göre demokrasi; toplumsal sorunları çözmeye ya da bireyin kendi yaşamını düzenlemesinde çözüm yollarından birisidir (Schou, 2001). Demokrasi, insana değer olarak önem veren ve insan kişiliğinin özgürce ve eksiksiz biçimde geliştirilmesine olanak sağlayan bir yönetim ve yasama biçimidir, bu nedenle de, ancak eğitim süreci içinde öğretilir (Baştürk,2011). Çünkü, eğitim ve demokrasi kavramları arasında oldukça yüksek bir ilişki vardır (Glaeser, Ponzetto ve Shleifer, 2007; Schou, 2001; Chomsky, 1994; Dewey, 1903). Dewey (1903), eğitimi bir üretim olarak tanımlamış ve bu üretimin amacının eşitlik temeli üzerinde birbirleri ile ilişki kuran özgür insanlar üretmek olduğunu vurgulamıştır (Chomsky, 1994). Eğitimin amacı, özgürlük ve demokrasi için eğitim olmalı ve eğitim sistemi bireylere aktif katılımı, sorumluluk alabilmeyi, görevleri ve hakları, zihinsel özgürlüğü kazandırmalıdır (Schou, 2001; Dewey,

1996). Glaeser, Ponzetto ve Shleifer (2007), eğitimin politik katılımı ve buna bağlı olarak demokrasiye eğilimi artırdığını savunmuştur.

Bu noktada, Dewey (1903), okulların bu demokrasi algısını ne derece öğrencilere kazandırdığını sorgulamış, gerekli kazanımlar için eğitim programının önemini vurgulamıştır. Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 2. Maddesinde yer aldığı üzere, Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçlarından bir tanesi de, öğrencileri "demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmektir" (Milli Eğitim Temel Kanunu, 2013). Bu ülkeye ulaşmak için, okulların öğrencilerin toplumsal bir duygu edinmelerinde payı olan ortak yaşantılarla ilgili olanak ve etkinliklere bütün gücü ile yer vermesi gerekir, çünkü eğitim, bireyleri demokratik ortamda, olabildiğince anlamlı, pratik sonuçlara götürür (Dewey, 1996).

Bu bağlamda, okullarda demokrasi yaşantılarıyla ilişkili olarak, öğrencilerin demokrasi kavramına dair algılarını tespit etmek önemlidir. "International Association For The Evaluation Of Educational Achievement" (IEA) 1999 yılında 28 ülkede yaptığı çalışmada *14 yaşında* öğrenciler arasında vatandaşlık eğitimini incelemiştir. Söz konusu geniş kapsamlı araştırmaya dayanarak, hazırlanan ölçek ile yürütülecek araştırmaların bulgularının, uluslararası anlamda karşılaştırabilirliğini artırmak için ortaokul öğrencileri tercih edilmiştir. Ayrıca, 5., 6. ve 7. sınıflarda yer alan Sosyal Bilgiler Dersi öğretim programında demokrasi ve vatandaşlık eğitimi ile ilgili doğrudan konular yer almaktadır. 8. Sınıfta yer alan Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi öğretim programında ise; "Her insan değerlidir", "Demokrasi kültürü", "Hak ve özgürlüklerimiz" ve "Görev ve sorumluluklarımız" temaları bulunmaktadır. Dolayısıyla, öğrenciler ortaokul öğrenim süresi boyunca direkt ya da dolaylı olarak demokrasi kavramı ve içeriği ile karşılaşmaktadır.

İlgili alanyazın tarandığında, ortaokul öğrencilerinin demokrasiye bakış açılarını araştıran çalışmalardan; Yüksel, Bağcı ve Vatandaş (2013), ilköğretim son sınıf öğrencilerinin ilköğretim programlarında yer alan demokratik değerleri günlük yaşamlarında gösterme düzeylerini anket yoluyla incelemiştir; Baştürk (2011), İlköğretim 8. Sınıf Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programında yer alan kazanımların öğrenciler tarafından ne derece benimsendiğini belirlemek amacıyla anket uygulamıştır; Gürbüz (2006), ilköğretim 7. ve 8. Sınıflarda anket yoluyla, Vatandaşlık Bilgisi dersinde demokrasi eğitimi kapsamında, öğrencilerin demokrasinin unsurları ile ilgili

görüşlerini almıştır. Kaldırım (2005) ise; ilköğretim 8. Sınıf öğrencilerinin demokrasi ile ilgili görüşlerini, eşitlik-siyasi partiler-milli egemenlik bağlamında değerlendirmiştir. Uyanık Ceylan (2009) ve Özdemir (2009), okul meclislerinin demokrasi eğitimine katkılarını incelemiştir. Demokrasi ile ilgili görüşleri almak için geliştirilen ölçekler araştırıldığında; İlğan, Karayığit ve Çetin (2013), 7 ve 8. Sınıf öğrencilerinin demokratik değerlerini ‘eşitlik ve farklılıklara saygı’, ‘başkalarının haklarına saygı’, hoşgörü ve çeşitlilik’, başkalarının özgürlüğü’, ‘bireysel farklılıklara saygı’ ve farklılıklara duyarlılık’ değişkenleri açısından evrensel bir perspektifle incelemiştir; Yeşil (2010), sınıf içi öğretim uygulamalarında öğretmenlerin sergilemeleri gereken demokratik davranışları belirlemek üzere bir ölçek geliştirmiş ve bu ölçeği ilköğretim II. kademe öğrencilerine uygulamıştır. Kuş (2012) ise, ilköğretim öğrencilerinin demokrasi algılarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilebilmesi amacıyla “International Association For The Evaluation Of Educational Achievement” (IEA)’in “Civic Education Study” adlı çalışmasında kullanılan ölçme aracından yararlanmıştı.

Yukarıdaki çalışmalar değerlendirildiğinde, ortaokul öğrencilerinin genel bir bakış açısı ile demokrasi kazanımları ve düşüncelerinin tespitine yönelik çalışmalar yapıldığı görülmüştür; ancak özelden okul ortamındaki demokrasi yaşantılarına ilişkin algılarının tespitine yönelik bir ölçme aracının, geçerlik ve güvenilirlik çalışmasının yapılmasına gereksinim duyulmuştur. Bu çalışmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin okul ortamlarındaki demokrasi algılarını tespit etmeye yönelik geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirmektir.

2. YÖNTEM

Bu çalışmada, nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli (survey) kullanılmıştır. Tarama modeli, araştırmanın konusunun geçmişte ya da halen var olan durumuyla ilgili hipotezleri test etmek ya da soruları cevaplamak için veri toplamayı ya da betimlemeyi sağlayan bir araştırma modelidir (Karasar, 2000).

2.1. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni 2012-2013 eğitim-öğretim yılında Malatya merkezde bulunan ortaokulların öğrencileri olup, örneklemi 2012-2013 eğitim-öğretim yılında Malatya merkezde bulunan beş devlet ortaokulu ve bir özel ortaokulun 7. sınıflarında öğrenim gören 276 öğrenci oluşturmaktadır. 6. sınıf öğrencilerinin, ölçeğin özdeğerlendirme boyutunda objektif olamayacağı

endişesi ve uygulama tarihinde (Mayıs ayı) 8. sınıf öğrencilerinin, liselere giriş sınavına odaklı olmaları nedeniyle, araştırma 7. sınıflar üzerinde gerçekleştirilmiştir. Örneklem alınırken, seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme metodu kullanılmış, farklı sosyo-ekonomik düzeylerde ki ortaokullarda ölçme aracı uygulanmıştır. Maksimum çeşitlilik örnekleme, araştırmacının amacını gözeterek, evrende incelenen problemle ilgili olarak örnekleme yansıtacağı çeşitlilik durumlarına karar vermesidir; araştırmacı örneklemini farklı sosyo-ekonomik düzeylere sahip okullardan seçerek çeşitliliği artırabilir (Büyüköztürk vd., 2010). Örnekleme alınan okulların sosyo-ekonomik düzeyleri etik kaygılarla belirtilmemiştir. Örnekleme yer alan öğrencilerin 147'si (%53,5) kız, 128'i (% 46,5) erkektir. Tablo 1'de araştırmaya katılan öğrencilerin okullara göre dağılımı görülmektedir.

Tablo 1. Öğrencilerin Okullara Göre Dağılımı

Okul Adları	Frekans (n)	Yüzde (%)
Hacı İbrahim Işık Ortaokulu	60	21,7
Özel Turgut Özal Ortaokulu	60	21,7
Hayriye Başdemir Ortaokulu	22	8,0
Gazi Ortaokulu	67	24,3
Kanuni Ortaokulu	20	7,2
Şeker Ortaokulu	47	17,0
Toplam	276	100,0

2.2. Okulda Demokrasi Algıları Ölçeği (ODAÖ) Geliştirme Süreci

Ortaokul öğrencilerinin okul ortamlarındaki demokratik işleyişe dair algılarını tespit etmek için bir ölçme aracı geliştirmek amaçlanmıştır. Bu amaçla öncelikle ilgili alanyazın taranmıştır. Madde havuzunun oluşturulması sürecinde, genelde demokrasi algıları (Sarı ve Sadık, 2011; Akbaşlı, Yanpar Yelken ve Sünbül 2010; Bay, Kaya ve Gündoğdu, 2010), özelde de ortaokul öğrencilerinde demokrasi algılarını (İlğan, Karayığit ve Çetin, 2013; Yüksel, Bağcı ve Vatansver, 2013; Kuş, 2012; Baştürk, 2011; Özdemir, 2009; Uyanık Ceylan, 2009; Gürbüz, 2006; Kaldırım, 2005) ölçmek amacıyla geliştirilmiş anket ve ölçek formları incelenmiştir. Madde havuzu oluşturulurken araştırmanın amacına uygun olarak belirli alt kategoriler belirlenmiştir. Bunlar;

“Hak-Ödev”, “Liderlik”, “Katılım-Etkinlik”, “İç Disiplin- Dış Disiplin” ve “Eşitlik” kategorileridir.

Ölçeği oluşturan maddelerin kapsam geçerliği için, Eğitim Programları Öğretim bölümünde görev yapan dört akademisyenden görüş alınmış ve “okulda yatay iletişim” ile “okulda dikey iletişim” kavramlarını içeren maddelerin öğrencilerin yaş düzeyine uygun olmadığı gerekçesiyle düzeltmeler yapılmıştır. 58 maddeden oluşan ölçeğin pilot uygulaması örnekleme yer alan dört okulun 7. sınıflarında öğrenim gören 156 öğrenciyle yapılmış ve gerekli analizlerden sonra ölçeğe son hali verilerek 54 maddeye düşürülmüştür. Pilot uygulama sonrası ölçekten çıkarılan maddeler, günlük gazete takibi, haftalık ya da aylık abone olunan dergi ve aylık okunan kitap sayfa sayısı ile ilgili maddelerdir. Bu maddelere, pilot uygulamada analizlere uygun cevaplar verilmediği için ölçeğin ikinci halinden çıkarılmıştır. Ölçeğin seçenekleri ise; “Her zaman, Çoğu zaman, Orta sıklıkta, Bazen, Hiçbir zaman” şeklindeki 5’li likert tipindedir.

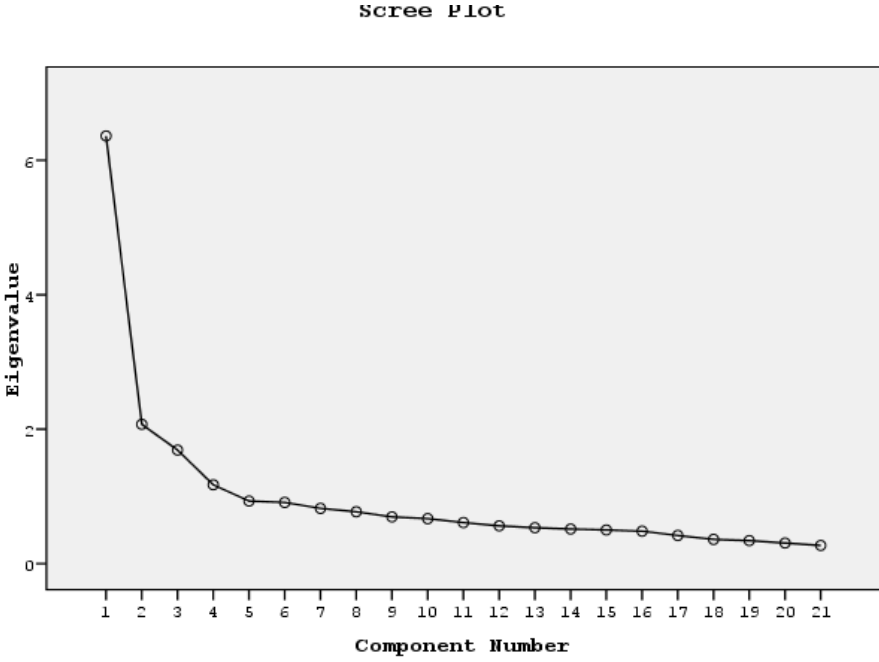
Ölçeğin yapı geçerliliğinin test edilmesi amacıyla açıklayıcı faktör analizi (AFA) ve doğrulayıcı faktör analizi (DFA) teknikleri kullanılmıştır. “Açıklayıcı faktör analizi aynı yapıyı ya da niteliği ölçen değişkenleri bir araya toplayarak ölçmeyi az sayıda faktör ile açıklamayı amaçlayan bir istatistiksel tekniktir” (Büyüköztürk, 2011). Doğrulayıcı faktör analizinde ise, değişkenler arasındaki ilişkiyle ilgili daha önceden saptanmış bir hipotez ya da kuram test edilir (Büyüköztürk, 2011).

2.2.1. Okulda Demokrasi Algıları Ölçeğinin Açıklayıcı Faktör Analizi

AFA öncesinde, verilerin faktör analizine uygunluğu Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) katsayısı ve Bartlett's Test of Sphericity testiyle incelenmiş ve **Kaiser Meyer Olkin = .874, Bartlett's Test of Sphericity= 1965,575, df= 210, p= .000** değerleri elde edilmiştir. KMO değeri örneklem büyüklüğünün faktör analizi için yeterliliğini yoklamaktadır (Seçer, 2013). KMO değerini yorumlarken, 0,80 ve yukarısının mükemmel olduğu söylenebilir (Sipahi, Yurtkoru, Çinko, 2010). Bartlett küresellik testi ise, değişkenler arasında yeterli ilişki olup olmadığını gösterir ve $p < 0,05$ ise değişkenler arasında faktör analizi yapmaya yeterli düzeyde bir ilişki vardır (Sipahi, Yurtkoru, Çinko, 2010).

Açıklayıcı faktör analizinde, SPSS 10 istatistik programı kullanılarak, temel bileşenler analizi ve bir dik döndürme tekniği olan Varimaxtan

yararlanılmıştır. Faktörlerin oluşturulmasında; faktör yük değerlerinin .30 ya da daha yüksek olmasına (Seçer, 2013; Büyüköztürk, 2011), maddelerin birden fazla faktörde yüksek yük değeri almaları durumunda her iki yük değeri arasındaki farkın en az .10 olmasına (Seçer,2013; Büyüköztürk, 2011), her bir faktörün özdeğerinin en az 1 olmasına (Büyüköztürk, 2011) dikkat edilmiştir. Yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda, yukarıdaki 1. ve 2. ölçütlere uymayan toplam 34 madde ölçekten çıkarılmıştır. Yinelenen faktör analizinde özdeğeri 1'in üzerinde 4 faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Bu durum, özdeğerlere göre çizilen aşağıdaki grafikte görülmektedir.

Grafik 1. Okulda Demokrasi Algıları Ölçeğinin Faktörlere Göre Özdeğer Grafiği

Grafik 1’de, dört faktörden sonra diğer faktörlerdeki düşüşün yatay bir hal almaya başladığı, başka bir ifade ile varyansa katkılarının birbirine yakın olduğu anlaşılabilir (Büyüköztürk, 2011). İçerdiği maddelerle ilişkili olarak; birinci faktör “Okulda Katılım-Etkinlik”, ikinci faktör “Okulda Haklar ve Görevler”, üçüncü faktör “Okulda Özdeğerlendirme” ve sonuncu faktör ise “Okulda Vatandaşlık Eğitimi” şeklinde isimlendirilmiştir.

Tablo 2.ODAÖ’ni Oluşturan Faktörlerin Özdeğerleri ve Açıkladıkları Varyanslar

Faktörler	Faktörün Özdeğeri	Faktörün Tek Başına Açıkladığı Varyans (%)	Açıklanan Toplam Varyans %
Okulda Katılım-Etkinlik	6,364	15,750	15,750
Okulda Haklar ve Görevler	2,072	14,932	30,682
Okulda Özdeğerlendirme	1,690	13,061	43,743
Okulda Vatandaşlık Eğitimi	1,173	10,060	53,803

Henson ve Roberts (2006), %52 ve üzerinde bir açıklanan toplam varyans değerinin ölçek geliştirme çalışmalarında sağlanması gerektiğini belirtmektedirler. Tablo 2’de ölçeği oluşturan faktörlerin özdeğerleri ve varyansı açıklama oranları gösterilmiştir. Tabloya göre, ölçeği oluşturan dört faktör toplam varyansın %53,8’ini açıklamaktadır.

Tablo 3. ODAÖ’ni Oluşturan Maddelerin Faktör Yükleri Ve Faktörlere Dağılımları

Faktörler	Maddeler	Faktör Ortak Varyansı	Faktör Yükleri			
			1	2	3	4
Okulda Katılım-Etkinlik	soru8.Öğrencilerle ilgili kararların çoğu okulda öğrencilerin katılımları ile alınır.	,565	,721			
	soru12.Öğretmenler okulda hoşgörülle öğrencilerin taleplerini karşılar.	,599	,720			
	soru18. Okulda sınıf etkinlikleri hakkında karar verirken Öğrencilerin de söz hakkı vardır.	,541	,680			
	soru19.Okulda sosyal faaliyetler hakkında karar verirken Öğrencilerin de söz hakkı vardır.	,468	,666			
	soru9.Öğretmenler öğrencileri ders içi etkinlikler kadar çeşitli sosyal etkinliklere de katılmaya teşvik ederler.	,511	,630			
	soru17.Okul yönetimi okulun tüm öğrencilerine eşit mesafededir.	,408	,581			
Okulda Haklar ve Görevler	soru1.Okulda gerektiğinde hakkımı ararım.	,569		,720		
	soru6.Okulda ders dışı sosyal etkinliklere katılırım.	,515		,708		
	soru4.Okulda gerektiğinde şikâyet hakkımı kullanırım	,462		,657		
	soru3.Sınıf etkinliklerinde görevlerimi yerine getirmek için gerektiğinde öğretmenimden talepte bulunurum.	,492		,591		
	soru7.Okulda problem çözmeye istekliyim.	,404		,588		

	soru10.Okulda ders içi çalışmalarda grup arkadaşlarıma liderlik yaparım.	,399	,578
	soru5.Okulda ders içi etkinliklere katılımı.	,435	,575
Okulda Özdeğerlendirme	soru35. Okulda ders içindeki davranışlarımdan diğer öğrenciler memnundur.	,690	,784
	soru37.Okulda ders içindeki davranışlarımdan öğretmenler memnundur.	,629	,752
	soru38.Okulda ders dışındaki davranışlarımdan öğretmenler memnundur.	,606	,748
	soru36.Okulda ders dışındaki davranışlarımdan diğer öğrenciler memnundur.	,588	,719
Okulda Vatandaşlık Eğitimi	soru27.Öğretmenler öğrencileri okulda kendi vatandaşlık görevlerini öğrenmeleri için teşvik eder.	,753	,827
	soru28.Öğretmenler okulda vatandaşlık haklarını öğrenmeleri için öğrencileri teşvik eder.	,665	,733
	soru26.Okul bana iyi bir vatandaş olmayı öğretir.	,500	,643

Tablo 3’de ise, ölçeği oluşturan maddelerin faktör ortak varyansları (communalities) ile faktör yükleri ve dağılımları görülmektedir.“Okulda Katılım-Etkinlik” faktöründeki maddelerin faktör yükleri 0,721 ile 0,581 arasında değişmektedir. “Okulda Haklar ve Görevler” faktöründeki maddelerin faktör yükleri 0,720 ile 0,575 arasında değişmektedir. “Okulda Özdeğerlendirme” faktöründeki maddelerin faktör yükleri 0,784 ile 0,719 arasında değişmektedir. “Okulda Vatandaşlık Eğitimi” faktöründeki maddelerin faktör yükleri ise 0,827 ile 0,643 arasında değişmektedir. Ölçekte yer alan minimum faktör yükünün 0,575 olması, güçlü bir yapının ortaya konduğu olarak yorumlanabilir (Seçer, 2013).

2.2.2. Okulda Demokrasi Algıları Ölçeğinin Doğrulayıcı Faktör

Analizi

Açımlayıcı faktör analizinde elde edilen dört faktörlü yapıyı test etmek amacıyla, Lisrel 8.51 programı kullanılarak Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılmıştır. Yapılan ilk DFA sonucunda dört boyutlu yapıya ilişkin uyum iyiliği indeksleri aşağıdaki gibi bulunmuştur:

Ki-Kare (χ^2) = 280,67, Sd=164, ($\chi^2/sd=1.711$),

Uyum İyiliği İndeksi (Goodness of Fit Index, GFI) = .91,

Düzeltilmiş Uyum İyiliği İndeksi (Adjusted Goodness of Fit Index, AGFI)
= .88,

Normlaştırılmış Uyum İndeksi (Normed Fit Index, NFI) = .93

Normlaştırılmamış Uyum İndeksi (Non-Normed Fit Index, NNFI) = .96,

Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (Comparative Fit Index, CFI) = .97,

Göreceli Uyum İndeksi (Relative Fit Index, RFI) = .92

Artışlı Uyum İndeksi (Incremental Fit Index, IFI) = .97.

Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü (Root Mean Square Error of Approximation, RMSEA) = .051, Artık Ortalamaların Karekökü (Root Mean Square Residuals, RMR) = .068,

Standardize Edilmiş Artık Ortalamaların Karekökü (Standardized RMR)
= .053.

“ χ^2/sd ” oranının 2 ya da daha az olması modelin mükemmel olduğunu, 2 ile 5 arasında olması ise model-veri uyumunun kabul edilebilir düzeyde olduğunu gösterir (Şimşek, 2007). GFI, AGFI değerlerinin .85 ve üzeri olması kabul edilebilir, .90 ve üzeri olması ise modelin mükemmel uyuma sahip olduğunu gösterir (Seçer, 2013).

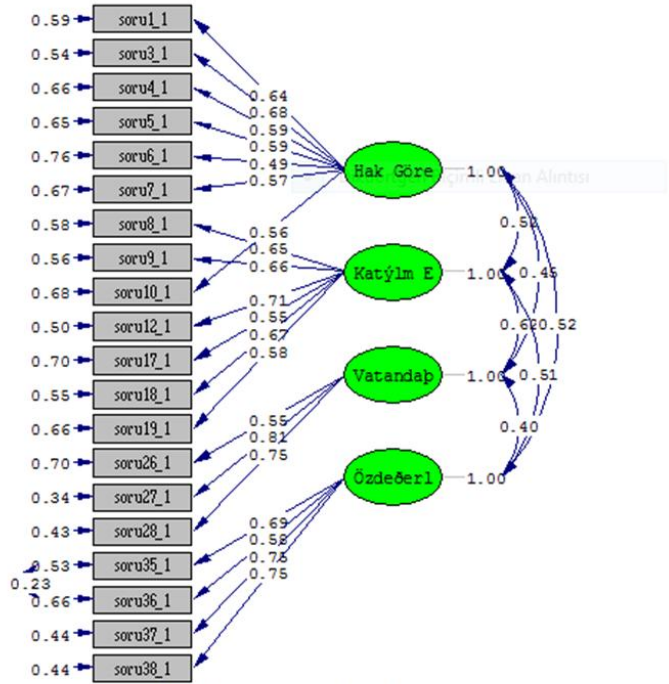
NFI, NNFI, IFI ve RFI değerlerinin .90 ya da üzerinde olması kabul edilebilir, .95 ya da daha yüksek olması ise modelin mükemmel uyuma sahip olduğunu gösterir (Seçer, 2013). CFI değerinin .95 ve üzeri olması kabul edilebilir, .97 ve üzeri ise mükemmel uyuma sahip olduğunu gösterir (Seçer, 2013).

RMSEA, RMR ve SRMR göstergelerinde ise, .05 ve altındaki değerler model-veri uyumunun mükemmel olduğunu, .08'e kadar ise kabul edilebilir olduğunu gösterir (Seçer,2013; Şimşek, 2007).

Elde edilen uyum iyiliği indeks değerlerinden (χ^2/Sd), GFI, NNFI, CFI ve IFI mükemmel sınırlar içinde olmakla birlikte, AGFI, NFI, RFI, RMSEA, RMR ve SRMR değerleri kabul edilebilir sınırlar içinde olduğu görülmüştür.

Modelin veriye uyumu açısından iyileşme elde etmek amacıyla düzeltme endeksleri kontrol edilmiştir (Şimşek, 2007). Lisrel 8.51 programı tarafından önerilen modifikasyon seçenekleri incelenerek, aynı faktör altında yer alan ve birbirlerine anlamca yakın olan 35. (Okulda ders içindeki davranışlarımdan diğer öğrenciler memnundur) ve 36. (Okulda ders dışındaki davranışlarımdan diğer öğrenciler memnundur) maddeleri birbirine bağlanarak, modifikasyonun modelin uyum düzeyine etkisi incelenmiş ve sonuç olarak Şekil 1’de görülen diyagram ve aşağıdaki yeni uyum iyiliği değerleri elde edilmiştir.

(χ^2) =254,94, Sd=163, (χ^2 /sd=1.564), (GFI) = .92, (AGFI) = .89, (NFI) = .94,(NNFI) = .97, (CFI) = .98, (RFI) = .93, (IFI) = .98,(RMSEA) = .045, (RMR) = 0.068, (SRMR) = 0.053. Yapılan modifikasyon sonucunda, RMSEA değerinin de mükemmel sınırlar içerisine girdiği görülmüştür.

Şekil 1. Modele (Okulda Demokrasi Algıları) ilişkin standardize edilmiş çözümlenme değerlerinin diyagram gösterimi.

Diyagramda görüldüğü üzere, her bir maddenin kendi örtük değişkeninin ne kadar iyi bir temsilcisi olduğuna dair fikir veren standardize edilmiş parametre değerlerinin hiç birinin 1'in üzerinde olmadığı (Şimşek, 2007) ve her bir maddenin taşıdığı faktör yük değerlerinin .30 üzerinde olduğu (Seçer, 2013) tespit edilmiştir. Diğer taraftan modeldeki parametrelere ait "t" değerlerinin de ".05" düzeyinde anlamlı olduğu (1.96'nın üzerinde) (Şimşek, 2007) ve faktörlerin her birinden ilgili maddelere giden okların renginde bir değişme olmadığı görülmüştür (Seçer, 2013). Elde edilen bu bulgular ölçme aracının dört faktörlü yapısının doğrulandığı şeklinde yorumlanabilir.

2.2.3. "Okulda Demokrasi Algıları Ölçeği"nin Güvenirliğine İlişkin Bulgular

Açımlayıcı ve Doğrulayıcı Faktör Analizi sonucunda elde edilen boyutlara ve ölçeğin bir bütün olarak güvenirliğine ilişkin Cronbach's Alpha güvenirlilik katsayıları Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3. Ölçeğin Güvenirliğine İlişkin Bulgular

Ölçekte Yer Alan Boyutlar	Cronbach's Alpha Değeri
Okulda Katılım-Etkinlik	.801
Okulda Haklar ve Görevler	.784
Okulda Özdeğerlendirme	.807
Okulda Vatandaşlık Eğitimi	.736
Ölçeğin Bütünü	.872

Tablo 3'teki değerler incelendiğinde, ölçeği oluşturan boyutların güvenirliliğinin .807 ile .736 arasında değiştiği ve ölçeğin bütününe ilişkin Cronbach's Alpha değerinin ise .872 olduğu anlaşılmıştır. Cronbach's Alpha değerinin .70 ve üstü olduğu durumlarda ölçeğin güvenilir olduğu kabul edilir (Sipahi, Yurtkoru ve Çinko, 2010).

3. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu çalışmada, ortaokul öğrencilerinin okul ortamındaki demokrasi yaşantılarına ilişkin algılarını belirlemeye yönelik bir ölçme aracı geliştirilmiştir. Araştırmacılar tarafından oluşturulan 54 maddelik ölçme aracı örneklem grubuna uygulanmış ve elde edilen verilere açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Ölçme aracındaki maddeler varyansın yaklaşık

%53'ünü açıklayan ve özdeğeri 1'den yüksek olan toplamda 20 maddelik dört faktöre dönüştürülmüştür.

Ölçme aracındaki birinci faktör öğrencilerin okul ortamında taleplerinin karşılanması ve karar hakları ile ilgili maddeleri içeren “Okulda Katılım-Etkinlik”; ikinci faktör öğrencilerin okul ortamındaki yapmaları gereken ve yapabildikleri işlemlere ilişkin maddeleri içeren “Okulda Haklar ve Görevler”; üçüncü faktör öğrencilerin okul ortamında kendi davranışlarını değerlendirmelerini temel alan maddelerden oluşan “Okulda Özdeğerlendirme” ve dördüncü faktör ise öğrencilerin okul ortamında edindikleri vatandaşlık bilincine ilişkin maddeleri içeren “Okulda Vatandaşlık Eğitimi” olarak belirlenmiştir.

Birinci ve üçüncü faktörlerin güvenilirlikleri oldukça yüksek bulunmuş, ikinci ve dördüncü faktörlerin güvenilirlikleri ise nispeten düşük çıkmıştır. Güvenirliği 0.70 civarlarında çıkan bu faktörler için madde sayısının artırılması önerilebilir. Ancak ölçeğin bir bütün olarak güvenilirliği yüksek olduğundan, ölçek ortaokul öğrencilerinin okul ortamındaki demokrasi yaşantılarına ilişkin algılarını belirlemek amacıyla kullanılabilir. Ölçeğin son boyutunda yer alan madde sayısının az olduğu görülmektedir. Daha sonra yapılacak olan çalışmalarda bu boyuta ilişkin ek madde yazımı hem geçerlik hem de güvenilirlik açısından faydalı olabilir.

Geliştirilen ölçek, ortaokul kademesinin farklı sınıflarına yönelik olarak araştırmacılar tarafından kullanılabilir. Bu ölçeğin, ortaokul öğrencileri üzerinde; cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey, anne ve babanın eğitim düzeyleri ve ailenin gelir düzeyi gibi farklı değişkenler açısından kıyaslayarak araştırmalarda kullanımı sağlanabilir. Sonuç olarak geliştirilen bu ölçme aracının okul atmosferindeki demokrasi algısının öğrenci gözüyle nasıl algılandığının tespit edilmesi için kullanılabilereceği söylenebilir.

KAYNAKÇA

Akbaşlı, S., Yanpar Yelken T. ve Sünbül, Ö. (2010). Öğretmen Adayı Demokratik Eğilim Ölçeği Geliştirme Çalışması. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (1), (94-108).

Baştürk, N. (2011). *İlköğretim 8. Sınıf Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı Kazanımlarının Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Konya İli Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Bay, E., Kaya, H.İ. ve Gündoğdu, K. (2010). Demokratik Yapılandırmacı Öğrenme Ortamı Ölçeği Geliştirilmesi. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 5 (2), 646-664.

Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi

Chomsky, N. (1994). *Democracy and Education*. <http://tablar.ch/Texte/Chomsky/Noam%20Chomsky%20-%20Democracy%20and%20Education.pdf> adresinden 31.12.2013 tarihinde erişilmiştir.

Dewey, J. (1903). Democracy in Education. *The Elementary School Teacher*, 4(4), 193-204. <http://www.jstor.org/stable/992653> adresinden 31.12.2013 tarihinde erişilmiştir.

Dewey, J. (1996). *Demokrasi ve Eğitim* (Çev: Otaran, M.S.). İstanbul: Başarı Yayıncılık.

Glaeser, E.L., Ponzetto, G.A.M. and Shleifer, A. (2007). Why does democracy need education? *J Econ Growth*, 12,77–99.

Gürbüz, G. (2006). *İlköğretim 7. ve 8. Sınıflarda Vatandaşlık Bilgisi Dersinde Demokrasi Eğitimi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Henson, R.K. ve Roberts, J.K. (2006). Use of exploratory factor analysis in published research: Common errors and some comment on improved practice. *Educational and Psychological Measurement*, 66, 393-416.

İlğan, A., Karayığit, D. ve Çetin, B. (2013). Ortaokul Öğrencilerinin Demokratik Değerlere Sahip Olma Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), (97-118).

Kaldırım, E. (2005). İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Demokrasi Algıları. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25 (3), 143-162.

Karasar, N. (2000). *Bilimsel Araştırma Yöntemi. 10. Basım-*. Ankara: Nobel Yayın

Kuş, Z. (2012). *İlköğretim Öğrencilerinin Demokrasi Algılarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Milli Eğitim Temel Kanunu (2013). <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/88.html> adresinden 20 Kasım 2013 tarihinde erişilmiştir.

Özdemir, H. (2009). *İlköğretim 8. sınıf Öğrencilerine Demokrasi Kültürü Kazandırmada Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin Katkısı (Kütahya İli Örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

Sarı, M. ve Sadık, F. (2011). Öğretmen Adaylarının Demokrasi Algıları (Çukurova Üniversitesi Örneği). *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 67-82.

Schou, L.R. (2001). Democracy in Education. *Studies in Philosophy and Education*, 20, 317-329.

Seçer, İ. (2013). *SPSS ve LISREL ile Pratik Veri Analizi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Sipahi, B., Yurtkoru, E. S., Çinko, M. (2010). *Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi*. İstanbul: Beta

Şimşek, Ö. F. (2007). *Yapısal eşitlik modellemesine giriş: Temel ilkeler ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Ekinoks Yayıncılık.

Uyanık Ceylan, S. (2009). *Ortaöğretim Kurumlarında Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Uygulamalarına İlişkin Öğrenci Görüşleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.

Yeşil, R. (2010). Demokratik Öğretmen Davranış Kararlılığı Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirliği. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri / Educational Sciences: Theory & Practice*, 10(4), 2665-2692.

Yüksel, İ., Bağcı Ş. ve Vatansever, E. (2013). İlköğretim Son Sınıf Öğrencilerinin Demokratik Değerlere Sahip Olma Düzeylerinin Belirlenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (12), 310-334.